

# Svenskt teckenspråk

---

**Feliks, Karla**

**Undergraduate thesis / Završni rad**

**2024**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:088678>

*Rights / Prava:* [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-10-21**



Sveučilište u Zagrebu  
Filozofski fakultet  
University of Zagreb  
Faculty of Humanities  
and Social Sciences

*Repository / Repozitorij:*

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb  
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



ZAGREBS UNIVERSITET  
FILOSOFISKA FAKULTETEN  
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

**Karla Feliks**

## **Svenskt teckenspråk**

Examensarbete

Handledare:

Sara Profeta

Zagreb, september 2024

## Innehållsförteckning

1. Inledning.....	2
2. Historia av svenskt teckenspråk (STS).....	2
2. 1. Inflytande på andra teckenspråk .....	2
3. Teckenspråk .....	3
3. 1. Teckenstruktur.....	3
3. 2. Grammatik .....	5
3. 2. 1. Substantiv .....	5
3. 2. 2. Verb .....	5
3. 2. 3. Adjektiv .....	6
3. 2. 4. Pronomen.....	6
3. 2. 5. Teckenbildningsprocesser.....	6
3. 2. 5. 1. Motiverade former .....	7
3. 2. 5. 2. Flermorfemiga konstruktioner.....	7
3. 2. 5. 3. Form- och storleksbeskrivningar .....	7
3. 2. 5. 4. Avledning .....	8
3. 2. 5. 5. Sammansättning .....	8
3. 2. 5. 6. Bokstaverade tecken.....	8
3. 2. 5. 7. Initialtecken .....	9
3. 2. 5. 8. Inlåning från svenska munrörelser.....	9
3. 2. 6. Satsbildning.....	9
4. Den spatiala organisationen .....	10
5. Socialt perspektiv .....	10
6. Slutsats.....	12
Källförteckning.....	12
Sažetak .....	18
Summary.....	18

## **1. Inledning**

Svenskt språkets rötter sträcker sig långt tillbaka i tiden, med dokumenterade exempel på teckenspråksanvändning från 1700-talet. Denna utveckling har varit mycket betydande för att forma kommunikationsmöjligheter för döva och hörselskadade i Sverige. Det har spelat en viktig roll inte bara inom utbildning utan också i att stärka identiteten och kulturen för döva individer. Detta arbete syftar till att utforska historien, strukturen och den sociala perspektiven av svenskt teckenspråk. Dessutom är visat hur svenskt teckenspråk har påverkat och fortsatt att påverka andra teckenspråk internationellt.

## **2. Historia av svenskt teckenspråk (STS)**

Ett av de tidigaste dokumenterade bevisen på teckenspråk i Sverige finns i Kungliga Vetenskapsakademiens handlingar från 1759. Detta bevis består av en beskrivning av Ålhems socken, författad av lektor Anders Wijkström från Kalmar. I denna beskrivning nämns en man vid namn Lars Nilsson, som var döv sedan födseln men ändå kunde läsa, skriva, addera och subtrahera med hjälp av tecken. Lars Nilsson föddes 1704 och hans förmåga att kommunicera genom tecken visar på förekomsten av en tidig form av teckenspråk i Sverige. Det var dock först under början av 1800-talet som den organiserade dövundervisningen i Sverige tog fart, tack vare Per Aron Borg. Borg startade Sveriges första skola för döva 1808, och i hans efterlämnade handskrifter finns ytterligare referenser till teckenspråk. Detta stödjer antagandet att teckenspråkskommunikation existerade före institutionaliseringen av dövundervisning. (Ahlgren och Bergman 13)

Forskning om svenskt teckenspråk har pågått vid Stockholms universitet sedan 1972, initierad av professor Brita Bergman, och har varit viktig för språkets status. Den 14 maj 1981 erkände Riksdagen svenskt teckenspråk som undervisningsspråk för döva, vilket gjorde Sverige till det första landet i världen med ett sådant beslut. Detta har inspirerat andra länder i deras arbete för dövas rättigheter. År 2009 fick svenskt teckenspråk ytterligare erkännande genom Språklagen, som likställde det med nationella minoritetsspråk.<sup>1</sup>

### **2. 1. Inflytande på andra teckenspråk**

Svenskt teckenspråk har haft en betydande inverkan på utvecklingen av finskt teckenspråk, huvudsakligen genom Carl Oscar Malms arbete. Malm, som studerade vid Manilla-skolan för

---

<sup>1</sup> <https://sdr.org/question/hur-lange-har-svenskt-teckensprak-funnits/> (hämtad den 5 maj 2024)

döva i Stockholm, tog med sig kunskapen om svenskt teckenspråk till Finland. Malm grundade den första statligt skola i samarbete med hörande personer i Turku år 1860. (Naukkarinen 112) Ett annat samband med Sverige är den med den finske salpetersinspektören Abraham Argillander som lärde sin döva svåger, Wolfgang Helsingius. Argillander hade använt sig av fragment av information från europeiska dövlärares arbete. (Sayers 321) Han skrev en kort rapport om sina undervisningserfarenheter, ”Försökt sätt at lära dumbar läsa och tala”, som han skickade till Kungliga Vetenskapsakademien i Sverige år 1762. Akademien publicerade studien som en del av läkaren Nils Rosén von Rosensteins handbok i pediatrik medicin år 1771. (Sayers 322)

Ytterligare inflytande är synligt när det gäller Portugal. Enligt Borg, var det Dona Isabel Maria, dotter till Johan VI av Portugal, som övertygade sin far att bjuda in Pär Aron Borg, en lärare för döva elever från Sverige, att grunda en skola för döva i Lissabon år 1823 (Geciauskas Sofiato et al. 2). Ett annat svenskt inflytande inom teckenspråksområdet är när svenska missionärer 1955 grundade en skola för döva i Eritrea, staden Keren, och en annan 1988, belägen i Asmara. Missionärerna importerade finskt teckenspråk och svenskt teckenspråk för döva eritreaner eftersom det inte fanns några dokumenterade eller pedagogiska resurser för de inhemska tecknen i Eritrea. (Moges 657)

### **3. Teckenspråk**

#### **3. 1. Teckenstruktur**

Roos ger en definition av teckenspråket: ”...det manuellt utförda och visuellt baserade språk som teckenspråkiga använder i sin kommunikation med varandra.” (Roos 137) Det svenska teckenspråkets tecken bildas genom konventionaliserade symboler som kan vara lexikala tecken eller avbildande verb. Lexikala tecken har en fast form och betydelse, medan avbildande verb är situationsspecifika och bildas produktivt.<sup>2</sup> Lexikala tecken i svenskt teckenspråk är tecken med en uppslagsform som motsvarar ord i talat språk. Dessa tecken kan tillhöra olika ordklasser som substantiv, verb, adjektiv osv. De är uppbyggda av olika komponenter och kan bildas på flera sätt.<sup>3</sup> Motiverade tecken avbildar eller pekar på referenter, medan arbiträra tecken har en godtycklig form. Siffertecken innehåller inkorporerade siffror. Sammansättningar bildas genom att kombinera två enkla tecken. Inlån innebär att tecken hämtas från andra språk. Dessa

---

<sup>2</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>3</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken> (hämtad den 12 maj 2024)

olika metoder gör det möjligt att skapa en rik och varierad vokabulär i teckenspråket.<sup>4</sup> Lexikala tecken i svenskt teckenspråk består av manuella och orala delar. Den manuella delen utförs med händerna, medan den orala delen involverar munrörelser som fungerar som lexikala munrörelser. Dessa två delar samverkar vid teckenutförandet.<sup>5</sup> Den manuella delen av lexikala tecken beskrivs genom tre aspekter: handens form (artikulator), var handen hålls (artikulationsställe) och vilken rörelse handen gör (artikulation). Varje tecken innehåller en kombination av dessa aspekter, och det finns begränsningar för hur de kan användas. Endast två olika handformer, två lägen och en upprepad rörelse får användas samtidigt, och båda händerna måste ha samma form, läge och rörelse om de är aktiva.<sup>6</sup> Artikulatoren beskriver hur en eller två händer formas i ett tecken. Det finns olika handformer, såsom flathand, knuten hand och pekfingret. Handens attityd inkluderar dess hållning och riktning, som kan vara uppåt, nedåt eller åt sidan.<sup>7</sup> Artikulationsstället anger var handen eller händerna hålls när tecken utförs. Det finns olika lägen, från hjässan till höften, som pannan, näsan, hakan, kinden, bröstet och magen. En passiv hand kan också användas som artikulationsställe i tvåhands-tecken.<sup>8</sup> Artikulation i svenskt teckenspråk handlar om rörelserna som handen eller händerna gör. Det inkluderar rörelseriktning (framåt, nedåt, osv.), rörelseart (cirklar, bågar, vridningar) och interaktionsart (hur händerna samverkar med varandra eller andra kroppsdelar). Flera rörelsekomponenter kan kombineras och utföras sekventiellt eller samtidigt. Exempelvis kan händerna röra sig mot varandra eller från varandra, vridas eller ändra form.<sup>9</sup>

I svenskt teckenspråk spelar munrörelser en viktig roll i teckenbildning. Det finns två huvudtyper: teckenspråkliga munrörelser, som utvecklats inom teckenspråket, och svenskinlånade munrörelser, som är påverkade av talad svenska. Munrörelser kan visa en till tre positioner och har också adverbiala funktioner som läggs till för att förstärka verb eller

---

<sup>4</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/bildningssatt-for-lexikala-tecken> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>5</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>6</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>7</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulator> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>8</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulationsstalle> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>9</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulation> (hämtad den 12 maj 2024)

avbildande tecken. Exempel inkluderar 'vet-inte' med teckenspråklig munrörelse och 'snäll' med svenskinlånad munrörelse.<sup>10</sup>

Avbildande verb i svenskt teckenspråk är komplexa tecken som beskriver situationer som föremålets placering, rörelse och hantering samt deras form och storlek. Dessa tecken saknar en fast form och betydelse, utan får sin mening från sammanhanget. De kombinerar handform, rörelse och läge, och använder munrörelser som adverbiala tillägg. Exempelvis kan 'öppna' beskrivas olika beroende på föremålet som öppnas.<sup>11</sup>

### **3. 2. Grammatik**

Svenskt teckenspråk har ordklasser liknande talad svenska, inklusive substantiv, verb, adjektiv, adverb, hjälpverb, räkneord, pronomen, konjunktioner och prepositioner. För att bestämma vilken ordklass ett tecken tillhör, analyseras främst dess semantiska betydelse och syntaktiska placering, eftersom teckenspråk saknar några morfologiska böjningar. Efter ordklasser presenteras enligt *Teckenspråk och teckenspråkigas* struktur hur fungerar teckenbildningsprocesser, satsbildning och den spatiala organisationen.

#### **3. 2. 1. Substantiv**

I det svenska teckenspråket används substantiv för att representera både konkreta och abstrakta föremål och begrepp. De fungerar som viktiga element i meningar, ofta som subjekt, objekt eller predikat. För att uttrycka flertal kan vissa substantiv ändras genom att tecknet upprepas eller genom en specifik horisontell rörelse. Dock kan många substantiv inte visa flertal direkt, och i sådana fall används ofta tecknet ”många” före substantivet för att ge kontext. Det svenska teckenspråkets grammatik innehåller därmed unika sätt att uttrycka antal och form på ett sätt som skiljer sig från det talade språket.<sup>12</sup>

#### **3. 2. 2. Verb**

I det svenska teckenspråket finns det två typer av verb: vanliga verb och utpekande verb. Vanliga verb, som 'sova' och 'skriva', utförs utan att peka mot någon specifik referens. Utpekande verb, som 'fråga' och 'svara', riktas däremot mot en person eller objekt i rummet för att visa vem som är inblandad i handlingen. För att tydliggöra subjekt och objekt kan riktningen

---

<sup>10</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/munnen> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>11</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/avbildande-verb> (hämtad den 12 maj 2024)

<sup>12</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/substantiv> (hämtad den 20 juli 2024)

på tecknet justeras. Detta gör teckenspråket dynamiskt och kontextberoende, där spatiala och rörelsemässiga förändringar spelar en viktig roll i grammatiken.<sup>13</sup>

### 3. 2. 3. Adjektiv

Adjektiv i svenskt teckenspråk fungerar på ett unikt sätt jämfört med många talade språk. När man använder adjektiv i teckenspråk, sker ofta förändringar i form för att bättre uttrycka egenskaper eller grad. Dessa justeringar kan inkludera modifieringar i rörelse, intensitet, eller plats för att ge en tydligare beskrivning. Till exempel, om man vill uttrycka att något är 'mycket stort', kan tecknet för 'stor' förstöras eller utföras med mer energi. Denna dynamik gör teckenspråk både uttrycksfullt och effektivt när det gäller att förmedla detaljerade beskrivningar och nyanser.<sup>14</sup>

### 3. 2. 4. Pronomen

Pronomen på teckenspråk används istället för nominalfraser, och det finns pronomen endast för första person och för en annan person än första person som indikeras genom att rikta tecknet dit referenten är.<sup>15</sup> Pronominella pekningar i svenskt teckenspråk är en typ av personliga pronomen som uttrycks genom att peka med pekfingerhanden. Dessa pekningar kan användas för att indikera allt från 'du' till 'de tre'. Det är viktigt att notera att pekningar med pekfingerhanden också används för att skapa en riktning eller position för ett substantiv, eller för att peka på föremål i omgivningen. När pekningar används på dessa sätt är de inte pronominella pekningar.<sup>16</sup>

### 3. 2. 5. Teckenbildningsprocesser

Teckenbildningsprocesserna i svenskt teckenspråk omfattar olika metoder och principer för att skapa tecken. Dessa processer är viktiga för att förstå hur tecken utvecklas och används för att kommunicera komplexa idéer visuellt. Processerna som inkluderas är: motiverade former, flermorfemiga konstruktioner, form- och storleksbeskrivningar, siffertecken, avledning, sammansättning, bokstaverade tecken, initialtecken och inlåning från svenska munrörelser.

---

<sup>13</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/verb> (hämtad den 20 juli 2024)

<sup>14</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/adjektiv> (hämtad den 20 juli 2024)

<sup>15</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/pronomen> (hämtad den 20 juli 2024)

<sup>16</sup> <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/pronomen/personliga-pronomen> (hämtad den 20 juli 2024)



### **3. 2. 5. 1. Motiverade former**

För tecknade språk gäller att motiverade språksymboler är vanligt förekommande. I tecknade språk brukas händerna och deras rörelser för att visuellt representera verkligheten. Tecken kan illustrera ett föremåls form (t. ex. 'hus'), en särskiljande del av ett föremål (t. ex. näbben på en 'örn') eller rörelser (t. ex. 'gå'). En särskild kategori av motiverade tecken är utpekande tecken. Dessa tecken kan direkt peka ut kroppsdelar (t. ex. 'näsa') eller indirekt hänvisa till en plats som är kopplad till ett koncept (t. ex. himlen för 'gud'). Hedberg identifierar flera typer av motiverade persontecken baserade på en persons fysiska egenskaper, klädsel, beteende, och även sociala aspekter som yrke, geografiskt ursprung och familjebakgrund (Ahlgren och Bergman 34). Persontecken, tidigare kallade ”karaktäriseringstecken” av Österberg, har funnits sedan tidigt 1800-tal (Ahlgren och Bergman 35). Klima och Bellugi anser att även om tecknets form är motiverad kan man inte alltid förstå dess betydelse utan kontextuell kunskap om tiden och kulturen när tecknet skapades. Till exempel, utan att känna till en gammaldags kaffekvarn, kan tecknet 'kaffe' verka omotiverat (Ahlgren och Bergman 35).

### **3. 2. 5. 2. Flermorfemiga konstruktioner**

I sin doktorsavhandling ”Polysyntetiska tecken i svenska teckenspråket” från 1994, beskriver Wallin uppdelning mellan fasta och polysyntetiska tecken. Fasta tecken är enmorfemiga och finns i lexikon, medan polysyntetiska tecken bildas produktivt och representerar rörelse och position. Polysyntetiska tecken består av morfologi med flera komponenter som en verbal rot och en klassifikator, vilket gör att dessa tecken kan formulera komplexa betydelser som kan jämföras med hela meningar (t. ex. ett tecken kan beskriva 'pojken hoppade från avsatsen'). Medan de fasta tecknen är enmorfemiga och deras manuella komponenterna har inget innebörd, utgör flermorfemiga tecken av delar som har innebörd som kallas morfem. I fras 'pojken hoppade från avsatsen' visas artikulationen en varelse som sitter på huk, artikulationen uppvisar aktivitet 'hoppa' och artikulationsstället uppvisar ett vågrätt område. (Ahlgren och Bergman 35–36)

### **3. 2. 5. 3. Form- och storleksbeskrivningar**

I teckenspråk används specifika tecken för att beskriva former och storlekar av föremål. Dessa tecken kan visa detaljer som föremålets dimensioner, form, och förhållande till andra objekt.

Tecken som beskriver form skapar en visuell representation av objektet. Till exempel kan man använda handens form och rörelse för att åskådliggöra en cirkel, kvadrat eller rektangel. Detta gör det möjligt för personer som använder teckenspråk att exakt och effektivt kommunicera om föremåls former utan att behöva använda ord. När det gäller storlek kan tecken också visa om något är stort eller litet genom att ändra handens position och rörelse. För att beskriva storleken av ett föremål används ofta tecken som representerar dess relativa storlek i förhållande till andra föremål eller människor. Dessa beskrivningar är inte bara praktiska för att kommunicera objektens egenskaper, utan de spelar också en viktig roll i att förtydliga kontexten och ge en mer exakt förståelse av det som diskuteras. Genom att använda dessa visuella tecken kan teckenspråkstalande effektivt överföra detaljerad information om både form och storlek. Inkorporering av siffermorfem i tecken är vanligt, vilket gör att tal och kvantiteter kan uttryckas direkt inom ett tecken. (Ahlgren och Bergman 38–39).

#### **3. 2. 5. 4. Avledning**

Avledning är en process inom morfologin där ett nytt ord skapas genom att ändra formen av ett befintligt ord. Det nya ordet tillhör oftast en annan ordklass än ursprungsordet (t.ex. 'bil - bila'). På liknande sätt finns det i svenskt teckenspråk teckenpar där verbet har en längre rörelse och substantivet en kort, upprepad rörelse (t.ex. 'sitta - stol') (Ahlgren och Bergman 40).

#### **3. 2. 5. 5. Sammansättning**

Wallin beskriver att det finns två typer av sammansättningar i teckenspråk baserat på deras ursprung. Den första typen är översättningslån från svenska, som till exempel 'tecken/språk' ('teckenspråk') och 'sjuk/hus'. Den andra typen, vars ursprung Wallin inte anger utan kallar ”genuina sammansättningar”, inkluderar exempel som 'tänka/djup' ('begåvad'), 'höra/namn' ('känd'), och 'se/låna' ('imitera'). Oberoende av ursprung har sammansättningarna gemensamma formella drag. Förledet, det första tecknet i sammansättningen, är tidsmässigt reducerat jämfört med motsvarande enkla tecken, ofta genom förenkling av rörelsen, som i 'kaffe/skylt' ('kafé') där cirkelrörelsen från tecknet 'kaffe' har tagits bort (Ahlgren och Bergman 40).

#### **3. 2. 5. 6. Bokstaverade tecken**

Teckenspråket kan låna in svenska ord via handalfabetet. Bergman och Wikström beskriver bokstaverade tecken som ursprungligen kommer från skrivna svenska ord men som har blivit en del av teckenspråkets symbolförråd. Dessa tecken kännetecknas av stark reduktion, ofta genom att en eller flera bokstäver utelämnas, vilket gör dem mer lika vanliga tecken. Exempel

är 'n-u', 'j-a', 's-n-a-b-b' och 't-o-r-r'. Vissa bokstaverade tecken fungerar som betonade synonymer till vanliga tecken: 'veta – v-e-t', 'bra – b-r-a' och 'nej – n-e-j'. En del bokstaverade tecken tillhör också en annan ordklass än sina svenska motsvarigheter, såsom 'h-e-m' ('bege sig hem'), 'u-t' ('gå ut') och 'i' ('finnas i'), som alla är verb medan ursprungsorden är adverb eller prepositioner. Dessa tecken kan modifieras på olika sätt, till exempel genom att användas i olika riktade eller upprepade former (Ahlgren och Bergman 41).

### **3. 2. 5. 7. Initialtecken**

Initialtecken är ytterligare ett exempel på hur bokstäver från handalfabetet används för att skapa tecken. Initialtecken är vanliga tecken till sin struktur, men handens form representerar initialbokstaven i ett svenskt ord. I tecknet 'hyra' utgörs handformen av handalfabetets 'h', som hålls uppåtriktat och förs i sidled två gånger. Andra exempel på initialtecken är 'Umeå', 'måndag', 'tunnelbana' och 'när'. Även persontecken kan skapas på detta sätt, som 'Irene', 'Kerstin' och 'Patrik' (Ahlgren och Bergman 41).

### **3. 2. 5. 8. Inlåning från svenska munrörelser**

Ibland är den enda skillnaden mellan två tecken deras munrörelser. Det finns manuella homonymer som skiljer sig åt genom olika inlånade munrörelser som 'äpple - frukt', 'kusin - släkt' och 'strömning - fisk'. En och samma manuella form kan få olika betydelser beroende på munrörelsen, som i tecknen för 'teknik', 'planera', 'metod', 'projekt' och 'skådespelare', som alla har samma manuella form men olika munrörelser. Ordlika svenska ord kan också skapa nya tecken, som t.ex. tecknet för 'Katrineholm' som är en manuell homonym till tecknet 'katt', och tecknet för 'Virginska skolan' som är en homonym till tecknet 'viking'. Lån från andra teckenspråk är ovanliga i svenska teckenspråket. Exempel på de få inlånade tecknen är 'lingvistik' och 'workshop', som båda kommer från amerikanskt teckenspråk. Som exempel på lån i motsatt riktning har de svenska tecknen 'attityd' och 'språk' upptagits i brittiskt teckenspråk (Ahlgren och Bergman 41–43).

### **3. 2. 6. Satsbildning**

Bergman och Wallin klassificerar svenskt teckenspråk som ett SVO-språk (subjekt-verb-objekt), vilket innebär att den grundläggande ordföljden i påståendesatser följer detta mönster (Ahlgren och Bergman 43). Sandin påpekar att när subjektet är en pronominal pekning, kan subjektet även placeras i slutet av satsen: 'tvätta bil PEK' betyder 'Han tvättade bilen'. Det är viktigt att notera att denna teckenföljd inte är tillåten när subjektet består av en nominalfras med

ett substantiv som huvudord, till exempel 'tvätta bil chaufför' är inte grammatisk (Ahlgren och Bergman 43). Bergman skriver att negation uttrycks genom en kombination av negativa tecken och icke-manuella markörer (t.ex. skakning på huvudet, rynkad näsa eller neddragna mungipor) (Ahlgren och Bergman 45–47).

#### **4. Den spatiala organisationen**

Den spatiala organisationen i svenskt teckenspråk nyttjar det tredimensionella rummet framför den tecknande, ofta kallat ”teckenrummet”. Detta utrymme sträcker sig från midjan upp till en bit ovanför huvudet och från ena sidan till den andra utan att armarna helt sträcks ut i armbågsleden. Teckenrummet används genom riktning modifiering av tecken samt blickriktning, vilket bidrar till att förmedla betydelsen. Exempelvis används pronominala pekningar (direkta pekningar) mot specifika platser inom detta rum för att referera till närvarande eller frånvarande personer och objekt. Ahlgren och Bergman skriver att referensmärkta riktningar i teckenrummet tjänar olika funktioner beroende på texttypen. I narrativa texter representerar de rumsliga placeringar av personer och objekt. I deskriptiva texter används riktningar för att markera olika delämnena, och den tecknande kan ha ögonkontakt med mottagaren eller följa referensmärkningen med blicken. Den icke-dominanta handen kan användas som stöd för att hålla kvar vissa referenser medan den andra handen fortsätter att teckna. Detta hjälper till att strukturera diskursen genom att upprätthålla en fysisk närvaro i teckenrummet, som exempelvis att representera listor eller olika roller i en berättelse (Ahlgren och Bergman 47–52).

#### **5. Socialt perspektiv**

Dövhetsidentitet är en komplex och mångfacetterad aspekt av att vara döv. Det handlar inte bara om hörselnedsättning, utan också om att tillhöra en språklig och kulturell minoritet. En syn på dövkultur är att: ”Den viktigaste utgångspunkten för kulturbegreppet är det gemensamma språket och det kulturarv som dövgruppen äger.” (Fredäng 78) Svenskt teckenspråk spelar en central roll i denna identitet, eftersom det är det primära kommunikationsmedlet och en viktig del av den kulturella identiteten för många döva i Sverige.

Historiskt sett har utbildning för döva och hörande i Sverige präglats av betydande skillnader, vilket speglar en strukturell ojämlikhet som funnits i samhället. Trots flera reformer som syftade till att skapa en formellt likvärdig utbildning för döva och hörande elever, kvarstår skillnader i utbildningsnivå mellan dessa grupper. Först 1965 blev utbildningen i specialskolor för döva

mer lik utbildningen för hörande elever, åtminstone vad gäller innehåll. Det var dock inte förrän 1981, när svenskt teckenspråk erkändes officiellt och en tvåspråkig utbildningspolicy infördes i specialskolorna, som döva elever började få en utbildning på sitt eget språk (Rydberg et al. 313). Denna tvåspråkiga utbildningspolitik markerade ett viktigt steg mot social jämlikhet för döva personer, eftersom det erkände teckenspråkets betydelse och stärkte deras kulturella identitet. Trots detta möter döva studenter fortfarande utmaningar vid högre utbildningsinstitutioner, främst på grund av bristen på teckenspråkstolkare, vilket hindrar deras fulla deltagande i universitetsstudier (Rydberg et al. 314).

Enligt FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning erkänns rätten för personer med funktionsnedsättning att arbeta på lika villkor som andra, vilket innefattar möjligheten att fritt välja eller acceptera arbete i en arbetsmarknad som är öppen, inkluderande och tillgänglig. Att vara ekonomiskt aktiv är viktigt både för individen och för samhället. För individen innebär det självförsörjning, deltagande i samhällslivet, struktur i vardagen och regelbunden kontakt med andra människor. För samhället innebär det fler skattebetalare och färre som är beroende av social välfärd (Rydberg et al. 68). Trots dessa ambitioner visar forskning att döva personer i Sverige har en sämre arbetsmarknadsposition jämfört med den generella befolkningen. Faktorer som kön, ålder, utbildningsnivå, region och invandrarbakgrund påverkar arbetsmarknadspositionen för befolkningen i stort, men för döva personer verkar dövheten i sig vara en avgörande faktor. Studien identifierade även svårigheter att hitta långsiktiga lösningar på dövas problem med att hitta arbete (Rydberg et al. 76). Den svenska arbetsmarknaden har implementerat olika program för att främja anställning av personer med funktionsnedsättning, inklusive lönebidrag och individuella anpassningar av arbetsförhållanden. Dessa åtgärder syftar till att skapa en mer inkluderande arbetsmarknad och minska skillnaderna mellan döva och hörande personer (Rydberg et al. 74).

Dövsamhället i Sverige är välorganiserat och har en stark närvaro genom olika organisationer och föreningar (tex Sveriges dövas riksförbund, Sveriges Dövas Ungdomsförbund, Sveriges Dövas Pensionärsförbund, Svenska Dövidrottsförbundet, Dövas Nordiska Råd, European Union of the Deaf, World Federation of the Deaf osv).<sup>17</sup> Dessa organisationer spelar en avgörande roll i att stödja dövas sociala och kulturella liv och arbetar för att förbättra dövas livsvillkor och säkerställa att deras rättigheter respekteras. De erbjuder också utbildningar, sociala aktiviteter, och kulturella evenemang som bidrar till att stärka dövsamhället.

---

<sup>17</sup> <https://sdr.org/om-oss/samarbete/> (hämtad den 15 maj 2024)

## 6. Slutsats

Detta arbete har belyst den rika historien och utvecklingen av svenskt teckenspråk från 1700-talet till idag, samt dess erkännande som officiellt språk 1981. Skriftliga bevis visar att teckenspråk inte bara underlättar kommunikationen för döva i Sverige, utan även har en internationell påverkan, särskilt genom utbildningsutbyten och missionärsarbete. Teckenspråk kännetecknas av tecken som är uppbyggda genom symboler som kan vara lexikala tecken, med en fast form och betydelse som tillhör olika ordklasser, eller avbildande verb som är situationsspecifika och bildas produktivt. För att bilda tecken användas flera sätt (motiverade former, flermorfemiga konstruktioner, form- och storleksbeskrivningar, siffertecken, avledning, sammansättning, bokstaverade tecken, initialtecken och inlåning från svenska munrörelser). Viktiga delar av tecknen är manuell och oral del. Den manuella delen utförs med händerna, medan den orala delen involverar munrörelser. Svenskt teckenspråk är klassificerat som ett SVO-språk där placering av satsdelarna är viktig dvs. innebörden beror på komponentens position. En annan viktig del är den spatiala organisationen vilket syftar på det tredimensionella teckenrummet framför den tecknande för att strukturera och förmedla betydelse. Historiskt har döva mött utbildningsmässig ojämlikhet, men reformer och tvåspråkig utbildning har förbättrat situationen. Ändå kvarstår utmaningar för döva studenter, särskilt på grund av brist på teckenspråkstolkare. På arbetsmarknaden har döva personer sämre villkor, trots åtgärder för att öka inkluderingen. Dövsamhället i Sverige är välorganiserat med stödjande organisationer som arbetar för att förbättra livsvillkor och rättigheter. Den fortsatta forskningen och utvecklingen inom området lovar att ytterligare förbättra tillgängligheten och förståelsen för detta språk.

## Källförteckning

Ahlgren, I. "Deictic pronouns in Swedish and Swedish Sign Language". Scandinavian Working Papers on Bilingualism 3. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. (1984)

Ahlgren, I. "Deictic pronouns in Swedish and Swedish Sign Language". Fischer, Susan D. & Siple, Patricia (eds) Theoretical issues in Sign Language Research. Vol. 1.: Linguistics. (International Conference on Theoretical Issues in Sign Language Research) Chicago, London: Univ. of Chicago Pr. (1990), 167 – 174.

Ahlgren, I. & Bergman, B. "Det svenska teckenspråket". I: Teckenspråk och teckenspråkiga. Kunskaps- och forskningsöversikt. SOU 2006: 29. Betänkande av utredningen översyn av teckenspråkets ställning, Stockholm. (2006)

Ahlgren, I. & Bergman, B. "Preliminaries on narrative discourse in Swedish Sign Language". Prillwitz, Siegmund & Vollhaber, Tomas (eds): Current trends in European Sign Language Research. Proceedings of the 3rd European Congress on Sign Language Research. Hamburg July 26 – 29, 1989. (International Studies on Sign Language and Communication of the Deaf; 9) Hamburg: Signum (1990), 257 – 263.

Ahlgren, I. & Bergman, B. "Reference in narratives". Ahlgren, I. & Bergman, B. & Brennan, M. (eds): Perspectives on sign language structure: Papers from the Fifth International Symposium on Sign Language Research. Vol. 1; Held in Salamanca, Spain, 25 – 30 May 1992. Durham: isla (1994), 29 – 36

Bergman, B. "Några satstyper i det svenska teckenspråket". Forskning om teckenspråk XI. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet (1982), 49 – 63.

Bergman, B. "Verbs and adjectives: morphological processes in Swedish Sign Language". Kyle, J. & Woll, B. (eds): Language in sign: An international perspective on sign language. (Proceedings of the Second International Symposium of Sign Language Research in Bristol, U.K. in July 1981). London: Croom Helm (1983), 3 – 9.

Bergman, B. "Manual and Nonmanual Expression of Negation in Swedish Sign Language". Bos, H. & Schermer, T. (eds) Sign Language Research 1994. International studies on Sign Language and Communication of the Deaf, Vol. 29. Hamburg: Signum Verlag (1995a), 85 – 103.

Bergman, B. "Manuell och icke-manuell negation i svenska teckenspråket". Forskning om teckenspråk XIX. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. (1995b)

Bergman, B. & Wikström, L. "Svenska handalfabetet och bokstaverade tecken". Supplement till Forskning om Teckenspråk, videogram I. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. (1981)

Bierwisch, M. "Some semantic universal of German adjectivals". Foundations of Language, International Journal of Language and Philosophy 3 (1967), 1 – 36

Fredäng, P. "Dövas liv med teckenspråk". I: Teckenspråk och teckenspråkiga. Kunskaps- och forskningsöversikt. SOU 2006: 29. Betänkande av utredningen översyn av teckenspråkets ställning, Stockholm. (2006)

Geciauskas Sofiato, Cássia, Orquídea Coelho, and Paulo Vaz de Carvalho. "Deaf education in Portugal and Brazil in the nineteenth century: Similarities and differences." *Deafness & Education International* (2024), 1 – 19.

Hedberg, T. "Persontecknen. Deras härkomst, bildningssätt och användning". *Forskning om Teckenspråk XVI*. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. (1989)

Klima, E. & Bellugi, U. "Signs of Language". Cambridge, Mass., Harvard University Press. (1979)

Liddell, S. "Grammar, gesture and meaning in American Sign Language". Cambridge: Cambridge Univ. Press. (2003)

Moges, R. "Dichotomy of the Deaf Community in Eritrea." *Proceedings, 6th World Congress of African Linguistics, Cologne 2009* Brenzinger, M. & A.-M. Fehn (eds.) Cologne: Köppe. (2012), 655 – 60.

Naukkarinen, T. "Finnish Museum of the Deaf: Presenting the Life of Carl Oscar Malm (1826 – 1863)." *Sign Language Studies*, vol. 17, no. 1, (2016), 111 – 16. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/26189136>, hämtad den 30 juni 2024

Nilsson, A.-L. "Form and discourse function of the pointing toward the chest in Swedish Sign Language". *Sign Language & Linguistics* 7:1. (2004), 3 – 30

Roos, C. "Teckenspråk och pedagogik". I: Teckenspråk och teckenspråkiga. Kunskaps- och forskningsöversikt. SOU 2006: 29. Betänkande av utredningen översyn av teckenspråkets ställning, Stockholm. (2006)

Rydberg, E. et al. "The Position of the Deaf in the Swedish Labor Market." *American Annals of the Deaf*, vol. 155, no. 1, (2010), 68 – 77. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/26235018>, hämtad den 1 juli 2024.

Rydberg, E. et al. "Toward an Equal Level of Educational Attainment Between Deaf and Hearing People in Sweden?" *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, vol. 14, no. 3, (2009), 312 – 23. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/42658996>, hämtad den 1 juli 2024.



Sandin, S. "Hjälppverbens syntaktiska position i svenskt teckenspråk. C-uppsats". Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. (1999)

Sayers, W. and Argillander, A. "A Treatise From Enlightenment Sweden on 'Teaching the Mute to Read and Speak.'" *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, vol. 4, no. 4, (1999), 321 – 30. *JSTOR*, <http://www.jstor.org/stable/42658523>, hämtad den 30 juni 2024.

SOU 2006: 29. Teckenspråk och teckenspråkiga: kunskaps- och forskningsöversikt : delbetänkande. Sverige, Fritzes (2006).

Wallin, L. "Sammansatta tecken i svenska teckenspråket". *Forskning om teckenspråk VIII*. Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet (1982)

Wallin, L. "Polysyntetiska tecken i svenska teckenspråket". Institutionen för lingvistik, Stockholms universitet. Dissertation. (1994)

Wallin, L. "Two kinds of productive signs in Swedish Sign Language: Polysynthetic signs and size and shape specifying signs". *Sign language and linguistics* 3:2, 237 – 256. (2000)

Österberg, O. "Teckenspråket". Uppsala. (1916)

## Webbsidor

Institutet för språk och folkminnen

"Adjektiv" <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/adjektiv>, hämtad den 20 juli 2024

"Artikulation" [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulation](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulation), hämtad den 12 maj 2024

"Artikulationsställe" [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulationsstalle](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulationsstalle), hämtad den 12 maj 2024

"Artikulator" [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulator](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna/artikulator), hämtad den 12 maj 2024

"Avbildande verb" [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/avbildande-verb](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/avbildande-verb), hämtad den 12 maj 2024

”Bildningssätt för lexikala tecken” [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/bildningssatt-for-lexikala-tecken](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/bildningssatt-for-lexikala-tecken), hämtad den 12 maj 2024

”Den manuella delen: händerna“ [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/handerna), hämtad den 12 maj 2024

”Den orala delen: munnen” [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/munnen](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad/munnen), hämtad den 12 maj 2024

”Lexikala tecken” [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken), hämtad den 12 maj 2024

”Personliga pronomen” <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/pronomen/personliga-pronomen>, hämtad den 20 juli 2024

”Pronomen” <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/pronomen>, hämtad den 20 juli 2024

”Substantiv” <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/substantiv>, hämtad den 20 juli 2024

”Teckenbildning” [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning), hämtad den 12 maj 2024

”Teckenuppbyggnad” [www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad](http://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/teckenbildning/lexikala-tecken/teckenuppbyggnad), hämtad den 12 maj 2024

”Verb” <https://www.isof.se/stod-och-sprakrad/utbildningsmaterial/det-svenska-teckensprakets-grammatik/grammatik/formforandringar-for-lexikala-tecken/verb>, hämtad den 20 juli 2024

”Hur länge har svenskt teckenspråk funnits?” [sdr.org/question/hur-lange-har-svenskt-teckensprak-funnits](https://sdr.org/question/hur-lange-har-svenskt-teckensprak-funnits), hämtad den 5 maj 2024

”Samarbete” [sdr.org/om-oss/samarbete](https://sdr.org/om-oss/samarbete), hämtad den 15 maj 2024

## **Sažetak**

### Švedski znakovni jezik

Ovaj završni rad fokusira se na razvoj, strukturu i utjecaj švedskog znakovnog jezika (Svenskt Teckenspråk, STS). STS ima bogatu povijest koja seže u 18. stoljeće, sa značajnim doprinosima pojedinaca poput Per Arona Borga, koji je 1808. osnovao prvu školu za gluhe u Švedskoj. Formiranje znakova uključuje ručne komponente (oblike ruku, lokacije, pokrete) i oralne komponente (pokrete usta), stvarajući bogat rječnik. Gramatičke kategorije u STS-u uključuju imenice, glagole, pridjeve i zamjenice. U radu se prikazuju procesi tvorbe znakova, uključujući motivirane oblike i brojeve. STS je utjecao na druge znakovne jezike, pridonoseći finskom znakovnom jeziku radom Carla Oscara Malma i portugalskom znakovnom jeziku radom Pera Arona Borga u Lisabonu. Švedski misionari uveli su STS u Eritreju sredinom 20. stoljeća. Prikazani su i društveni aspekti koji ukratko opisuju situaciju i mogućnosti koje korisnici znakovnog jezika imaju u različitim okolnostima.

## **Summary**

### Swedish Sign Language

This bachelor thesis focuses on the development, structure, and influence of Swedish Sign Language (Svenskt Teckenspråk, STS). STS has a rich history dating back to the 18th century, with significant contributions from individuals like Per Aron Borg, who founded the first school for the deaf in Sweden in 1808. Sign formation involves manual components (hand shapes, locations, movements) and oral components (mouth movements), creating a rich vocabulary. Grammatical categories in STS include nouns, verbs, adjectives, and pronouns. The thesis examines sign formation processes, including motivated forms and numeral incorporation. STS has influenced other sign languages, contributing to Finnish Sign Language through Carl Oscar Malm's work and Portuguese Sign Language through Per Aron Borg's efforts in Lisbon. Swedish missionaries introduced STS to Eritrea in the mid-20th century. Also presented are social aspects that briefly describe the situation and opportunities that sign language users have in different circumstances.